השותפין פרק ראשון בבא בתרא

מסורת הש"ס

ו) מגיגה כ. פסחים פח. פרקין כ: עדיות פ"ז מ"ו ג"ז (גיטין מח.). ז) לקמן קעב., ג) דש"כ כל שעיר יפלוק מני שיתפו כדבר שאין בה דין חלוקה נ"ל מהר"ם. ד) (יבמות סא.). ה) (וע"ע תוס' פסחים פח: ד"ה כופין). ו) ר"ל ע"י שיפה כני שפחה. רש"ל.

תורה אור השלם

1 כי כה אמר יי בורא השמים הוא האלהים יצר הארץ ועשה הוא כוננה לא תהו בראה לשבת יצרה אני יי ואין עוד: ישעיהו מה יח

גליון הש"ס

גמרא דינא דגוד. לענין מעשה כמי מעמי יקחו (שמות יב) דמתרגמי' נגודי עיין תוס' נדה דף לו ע"ב ד"ה נגדיה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לשבת יהרה אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו: (ב) רש"י ד"ה פלגי לה בקרנתל יכו' מן הכפין לדרום נמצא כל הנהר לאחד והכני אין לו אלא חצי נגר וכו' למעבד יהיה לאחד חצי נהר יכו' ולמה אין לו אלא חצי נהר ממזרח: (ג) ד"ה ה"ג וכו' הענד יכול לקנות עצמו ולייצא לחרות אבל העבד אינו יכול לומר לרבו קנה חלקי שאין דמים: (ד) תוס' ד"ה אינ אינו' ע"י עילוי דמים בדבר שאין בה דין חלוקה: (ה) ד"ה כופין דין חלוקה: (ו) ד"ה לעשות וכו' אוריי דלא כיפין: (ז) ד"ה שנאמר וכו' לא מוכח נראה משום שמשמע מלוה רבה: (ז) ד"ה כופין וכו' ועוד אפילו מתקתה אפרו ורבו אפשר לה בחמר: (ח) באד"ר ומ"ד נמי דאפי' אין לו בנים ראשה רבו: (ט) באד"ר בנד אבת אבת אינ מכל מקום יאמה כלא קיימין וכו' מוכר מוכר בעמה לא הוה כפין: (י) באד"ר נפי עצמו הוא ומעמה:

רבינו גרשום

דליהוו נפיסי אריסין מיכן ומיכן רשמרו זה את זה ואמאי כופין. לי"ה. שנים שיש להם שדה אחת לחלוק ולצד מזרח של שדה היה מושך נהר ולצד דרום של שדה יש שם גנר משוך לארוך השדה שמשקין ממנו השדה ומצד צפון ומערב של שדה יכישה ההשתא אין יכולין לחלוק בשום ענין שלא יהא חלק אחד יפה מחבירו אלא א"כ צריכין לחלוק בקרנא זול כעין אותו ציור בד' חלקים דמסכל רוח יעשו כ' חלקין מן הנהר ב' ומן הגנר ב' ומן היבשה ב' ב' ויחלקו כי האי גונא כי היכי דלימני לכל חד וחד שוה לחבירו מן הנהר ומן הגנר ומן צדי היבשה משום דנהר יפה מגנר וגנר יפה מיבשה ובחילוק ענין זה יחלוקו בקו השוה שלא יהא חלקו של אחד יפה משל חבירו ואין אחד מהם נוטל ב' חלקים בפסוק לו אלא כעין זה. (הנהר המושך מצד מזרח):

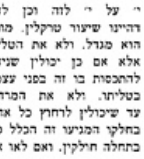

פיסקא אין חולקין את הטרקלין. פלטרון אא"כ יש בו כדי לזה וכדי לזה דהיינו ר' על ר' לזה וכן לזה דהיינו שיעור טרקלין. מורן הוא מגדל. ולא את הטליח אלא אם כן יכולין שניהן להתכסות בו זה בפני עצמו בטליחו. ולא את המרחץ עד שיכולין לרחון כל אחד בחלקו המגיעו זה הכלל כל ששמו עליו בחתלה מקודם חלוקה שלאחר חלוקה אית לכל חלק שם אותו עצמו כמו שנקרא בתחלה חולקין. ואם לאו אין חולקין אלא מעלין זה לזה בדמים שיקנה אחד מהן חלק חבירו בדמים. ואי ליכא שיעור חלוקה

חד גיסא ניגרא וחד גיסא נהרא. שדה של שני אחים שיש נהר על פני מזרח ונגר על פני צפונה: **פלגי ליה בקרנא זול.** לפי שהנהר טוב מן הנגר והסמוך לאיש טוב מן הרחוק ואם תחלקנה מן הצפון (ב) נמצא (מן) כל הנהר לאחד והשני אין לו אלא נגר בצפונו ופעמים שהוא יכש ואם תחלקנה מן המזרח למערב יהיה לאחד הנהר על פני מזרחו ונגר על פני צפונו ולשני אין לו אלא נהר במזרחו לפיכך יחלקום לשמונה חלקים שיהא לשניהם בשוה סמוך לנהר ולנגר וכאשר ירחק מזה ירחק מזה כזה:

מזרח נהר

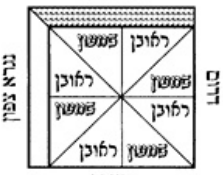

מערב

אית דינא דגוד או אגוד. זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קוץ לי דמים וקנה לך חלקי או אני אקוץ דמים ואתן לך בחלקך שלי אפשי בשותפותך: **ליה דינא.** שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי **בחסה עמאה.** שאי אפשר לחלקן כיצד יעשו להכי נקט בכור ופשוט דטריפא מילתא להיות שותפין בה: **ותנו כים כלל לזורעים כו'.** טעמא דמפני תיקון העולם הא לאו משום פריה ורביה לא קייפינן ליה ולא מצי עבד למימר ליה אקוץ בדמים ואתן לך בחלקך: ר"ג **שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא.** העבד יכול לקנות (ג) אבל אינו אומר קנה חלקי שאין דמים לבן חורין שאין עבד עברי נמכר אלא לשש:

קח

דהתם הוי הסכר לאמצע משום דמעיקרא אדעתא דהכי נשתתפו אבל גבי בכור ופשוט דלא שייך האי טעמא כל אחד מוטל כפי חלקו: **לישא** שפחה אינו יכול. ואע"ג דאמר בהנא על יבמתו (יבמות דף סב. ותס ד"ה הכל) דהכל מודים בעבד שאין לו חיים ולא קיים פריה ורביה והכא נמי אם יש שפחה לא קיים כיון שהולד מתיחס אחריה ואפי' שבת לא קיים כדמשמע התם דשבת תלוי בפריה ורביה מ"מ אור"י (ה) לא כופין לרבו לעשותו בן חורין משום פריה ורביה אם היה יכול לקיים אפי' שבת כל דהו כיון שהוא אנוס: **שנאמר לא תהו בראה** וגו'. הא דלא מייתי קרא דפרו ורבו אור"י בר מרדכי משום דלשבת יצרה שייך אפי' בלד עבדות וחליה שפחה וחליה בת חורין) דלא כפו את רבה לשחררה אלא משום שנהגו בה מנהג הפקר הא דלא כפו אותו משום שבת דשמא אפילו כשמעשה בת חורין לא תקיים משום דלא מפקדא אפריה ורביה כדאמרינן בהנא על יבמתו (שם דף סה: ושם) דאיתמא לא מפקדא אפריה ורביה אבל עבד כשיהיה בן חורין ע"כ יקיים ור"י מפרש דלכך לא נקט רבה לשחררה כדי שיתחייבו בכל המצות ולכך נקט קרא לא תהו בראה משום (ו) שהיא מצוה רבה ומשום הכי כפינן ובפ"ב דמגילה (דף מ.) נמי מייתי להאי קרא משום הכי גבי אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה ללמוד תורה דאמר מר גדול מ"מ שמביא לידי מעשה לישא אשה נמי לא תהו בראה אלא לשבת יצרה: **כופין את** רבו. וא"ת אמאי כופין ליתי עשה דפרו ורבו וידחה לא תעשה דלא יהיה קדש ואומר רבינו יצחק חדא דבעדלא דמעקר לאו לא מקיים עשה דמשעת הערלה קא עקר לגמרי ועשה דפרו ורבו לא מקיים עד גמר ביאה ועוד דהיא אסורה לישא לו לגבי דידה ליכא עשה ועוד אפי' מפקדא (ו) דאפשר לה באחר ועוד כיון דאפשר לקיים שניהם ע"י כפיה לא דחי וא"ת היכי כפינן לשחררו והא אמרי' בפ' השולח (גיטין דף לח: ושם) דכל המשחרר עבדו עובר בעשה וכי תימא מצוה שאני וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירך כדאמרי' בריש שבת (דף ל. ושם ד"ה וכי) והא דשחרר ר"מ עבדו בהשולח (גיטין שם) שנכנס לבית הכנסת ולא מצא שם י' התם משום דר"מ גופיה עשה מצוה בכך שהשליח המצין והא דאמר נמי בפ' בכל מערבין (עירובין דף לב: ושם ד"ה ולא) דניחא ליה לאחר למעבד איסורא זוטרא ולא לעבוד עם האדם איסורא רבה התם משום דקא עביד עם האדם איסורא על ידו של חבר דקא מאחיב ליה לאחר אבל ר"י דמשום מצוה רבה שרי אע"ג דעובר בעשה דכדאמרי' ריש תמיד נשחט (פסחים דף נט. ושם ד"ה אמר) אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטרת וגרות ופסח ומחוסר כפורים דערבי פסחים ומפרש התם משום דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה אלמא קעבר כהן אעשה דהשלמה כדי שיקיים מחוסר כפורים מצות פסח (ז) וא"ת אמאי כופין וימכור עצמו בעבד עברי למ"ד בפ"ק דקדושין (דף יד: ושם) מוכר את עצמו רבו מוכר לו שפחה כנענית ולמ"ד נמי דאתי' אין לו בנים (ח) רבו מוכר לו שפחה כנענית ואע"ג דאין עבד עברי טוהג אלא בזמן שהיובל נוהג כדאמרי' בפ' האומר בקדושין (דף סט. ושם) הא בנית שני נהג יובל כדאי' ר"ת בהשולח (גיטין דף לו. ד"ה בזמן) גבי הלל תקן פרוזבול ואור"י דאין זה תקנה לאסור לכבוד עצמו בעבד עברי כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כב:) אחן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים וגו' וא"ת ישא תליה שפחה וחליה בת חורין ונהי דאינו יכול לקדשה דאתי לד עבדות ומשתמש בלד אשת איש (ט) יאמה בלא קדושין כדאמר ליטא שפחה כו' משמע דאי הוה מותר בשפחה לא כפינן לרבו אע"ג דאין קידושין מופסין בשפחה מ"מ היה נושאה בלא קידושין וי"ל דהשתא נמי אתי לד עבדות ומשתמש בלד חירות ולא דמי לבפרה דאמר בפרק אותו ואת בנו (חולין דף עט. ושם) דמרגיעין עליה מינה ולא אמר דאתי לד חמור ומשתמש בלד סוס דהתם כלאים כתיב דמשמע שני מינים דומיא דשור וחמור דתריסה ופרדה מין אחד בפני עצמו (י) ומטעם זה מותר לרכוב עליה וא"ת ישא ממזרת בלד עבדות מותר בממזרת כדאמר בהאומר בקדושין (דף פט.) יכולין ממזרין ליטהר כיצד ממזר נושא שפחה ובלד חירות נמי מותר כדאמר בפרק עשרה יוחסין (שם דף פט.) ממזרים וחרורים מותרין לבא זה בזה ואור"י דאין זה תקנה להרבות ממזרים בישראל וא"ת ישא נתינה דחרורי ונתיני מותרין לבא זה בזה כדאמר בפ' עשרה יוחסין (שם) ולד עבדות נמי מותר בנתינה דאמר בריש יש מותרות (יבמות דף פה:) ממזרת ונתינה לישראל איכא ביניייהו למ"ד מפני שמרגילה הא [היא] מרגלה ליה פי' שיכול להכשיר זרעו ע"י בנו שישא שפחה) וי"ל דלעולם אסור נתין בשפחה מ"מ מרגלה ליה כיון שיכול להכשיר אפי' ע"י איסור דהאי גברא לא איכפת ליה באיסור דהא נסיב ממזרת אם נתינה וא"ת ומ"ש דאסור נתין בשפחה וממזר מותר הא נתין נמי הוי מפסולי קהל כמו ממזר דכתיב לא תתחתן בם ואור"ת משום דממזר קדש ועומד לפי שעולד מאיסור חמור דלא תפסי קדושין ולכך לא מיתסר בלאו דלא יהיה קדש ומיהו בזכור ובהמה אין להתירו אפי' למאן דמפיק להו בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נד:) מולא יהיה קדש דאין להתירו בקדישות אלא באותן שהוא בא ממנו ומקדישות דזכור ובהמה לא בא וא"ת ומ"ש דגירי ואחרורי מותרים בנתינה ואסורים בשפחה ואע"ג דתרוייהו חייבי לאוין ואור"י דתניי דתפסי בהו קדושין גמרינן משאר פסולי קהל כגון עמוני ומואבי מצרי ואדומי דמותרין בקהל גרים דלא איקרי קהל אבל שפחה דלא תפסי בה קדושין לא יצאה מיניהו:

שמע

רבו מהכל חוזר ונוטלן הימנו דמה שקנה עבד קנה רבו ונמצא שאין נוסף קנין כשהוא חוזר ונוטלן. לי"ה: אם

מזרח

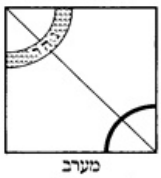

מערב

פירוש חולקין אותה בחלקסון מקרן מזרחית לפונה לקרן מערבית דלרומית ויהיה לכל אחד לד אחד ניגרא ואחד לד נהרא וכל היכא דמשיך נהרא או ניגרא קרוי חד גיסא: **אית** דינא דגוד או אגוד. נראה לר"י דאפילו בדמים יקרים הרבה יותר משויו יכול לומר לו או גוד או אגוד ואין נראה לריצב"ח (ג) דש"כ יוכל לכלוך אחד את מכירו ע"י עילוי דמים (ד) בחלר שאין בה דין חלוקה: **בכור** ופשוט שהניח להן בו'. ותימה דאמאי נקט בכור ופשוט ולא נקט פשוט ופשוט ואומר ר"מ דפשוט ופשוט ניחא ליה שיעבוד לזה יום אחד ולזה יום אחד אבל בכור ופשוט קשיא ליה אם יעבוד לבכור ב' ימים הרי נטל הבכור יותר מפי שנים שאם יש עיר רחוקה מהלך יום אחד שמשתכרים בה הרבה שיש אם מחוברים בזול ופשוט שאין לו שהות אלא יום אחד לא יוכל ליקך אם והבכור שיש לו ב' ימים יכול ליקך אם ומשתכר יותר הרבה מפשוט ומשני דמ"מ כך חולקין ור"י מפרש דלהכי נקט בכור ופשוט משום דאמר נמי שהיה בשוי (כתובות דף לג:) דשור לחריסה ועומד לחריסה דכ"ע הסכר לאמצע אע"פ שאין לזה כי אם מנה ולזה מאתים ולהכי פריך כיצד יעבו דעבדיו אין הבכור נוטל פי שנים ומשני דעובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים ולא דמי לשור לחריסה ועומד לחריסה שיש לו ב' ימים יכול ליקך אם ומשתכר

קח

חד גיסא ניגרא וחד גיסא נהרא. פירש רבינו חננאל שדה אחת מזרחה ופונה נהרא ומערבה ודרומה מושך ניגרא חולקין אותה בקרנא זול

אחד גיסא נגרא וחד גיסא נהרא פלגין לה בקרנא זול: ולא את הטרקלין כו': אין בהן כדי לזה וכדי לזה מהו רב יהודה אמר [2]אית [3]דינא דגוד או אגוד רב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד א"ל רבא לרב נחמן לדידך דאמרת לית דינא דגוד או אגוד בבור ופשוט שהניח להן אביהן עבד ובהמה טמאה כיצד עושין א"ל שאני אומר עובד לזה יום אחד ולזה שני ימים מיתיבי [4]מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה ב"ש אומרים [5]תקנתם את רבו את עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול לישא בת חורין אינו יכול יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר [1]לא תהו בראה לשבת יצרה אלא (ה) [6]כופין את רבו ועושין אותו בן חורין וכותבין שטר על חצי דמיו וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא ת"ש [7]השני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד עשאן לשכר השכר לאמצע עשאן לעצמו הרי עשיר אומר לעני

עין משפט נר מצוה

קיז א מי"ר פי"ב מהל' שכנים הל' ג סמג עשין סב טוש"ע ח"מ סי' קעד סעיף ג:
קיח ב מי"ר פ"ח שם הלכה כ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעג סעי' ו:
קיט ג ד מי"ר פ"ו מהל' עבדים הל' ו סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' סב:
קכ ה מי"ר פ"ח מהל' שכנים הל' ב ועיין בהגהות סמג עשין סב טוש"ע ח"מ סי' קעג סעיף ו:

מוסף רש"י

מי שחציו עבד וחציו בן חורין. כגון שכיו כ' אחין או כ' שותפין ושחרר אחד את חלקו (גיטין מא.). **תקנתם את** רבו. שאינו חסר כלום (שם) שאינו מפסיד כלום מן הרווח לי (פסחים פח:). **ואת עצמו** לא תקנתם. מה תהא עליו (שם): כל תקנת רבו כאן היא, אבל תקנת הגבד אין כאן, אם נתקן כאדם המתנו לא נתקן כאדם ולבים (תוספות ב.). **לישא שפחה אינו יכול.** מפני לד החירות שבו (שם): דמתיא (דברים כב) לא יהיה קדש, לא יהא מיתתא אמה (פסחים פח.). **לישא בת חורין אינו יכול.** מפני לד עבדות שבו (תוספות ב.). **לא תהו בראה לשבת יצרה.** לא בא הקב"ה את האדם לשתת בלא יצוב, אלא לשבת אדם (תוספות ב.). **לא כופין** לשבת יהרה (שם): יולר אחרון לא על מנת לחיות ליקנים כדי לחיות. מי אם לשבת, לחיות בת יצוב יהרה (גיטין מא.).

רבינו גרשום (המשך)

מאי. רב יהודה אמר אית דינא דגוד או אגוד דאם אחד רוצה שישתמשו בו שניהם בשותפות זה שכיר אחד וזה שכיר אחד והאחד אינו רוצה יכול לומר האי דאינו רוצה נישום אותו בדמים ותקנה אתה חלקי או אני חלקך. גוד. משוך הרגיל). ורב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד כלומר אי האי אינו רוצה אינו יכול לכפותו ולומר לו כן אלא משתמשין בו בשותפות: בכור ופשוט והוא הדין לפשוט ופשוט אלא להכי בעי בכור ופשוט קשה טפי לחלק בב' חלקים. ולהכי נקיט בהמה טמאה. דאי אפשר לשוחטה ולחלוק דאמר אמר ליה עובד לפשוט יום אחד ולבכור ב' ימים וכן נמי בהמה טמאה זה ישתמש בה ב' ימים וזה יום אחד ואין כאן דין גוד או אגוד: וחציו בן חורין ששחררו אחד מן השותפין. לישא שפחה אינו יכול מפני צד חירות שבו וכותב שטר לרבו על חצי דמיו שיפרע לו ממה שיירויה לאחר שהיה כולו בן חורין מפני שכשהוא חצי עבד אין לו ממון כלום שכל מה שמרויח ביום שהוא עובד לעצמו סוף סוף למחר כשהוא עובד לרבו הרי הוא עבדו וכל מה שקנה עבד קנה רבו להכי צריך לכתוב שט"ח על חצי דמיו. וחזרו ביום הילל כי: מפני תיקון העולם הא לאו מפני תיקון העולם אין כופין את רבו משום דאמרינן דלית דינא דגוד או אגוד דלא מצי עבד למימר לו שחרריני ואתן לך דמי חציי או תן אתה לי דמי חציי דאהא מהכל עבדך ותיובתא דרב יהודה. לעולם אמר לך רב יהודה בעלמא אית דינא דגוד או אגוד והכא גבי עבד שאני. דגוד איכא אגוד ליכא דעבד מצי למימר לרבו קצוב עלי דמים ואקנה חצי ממך אבל אינו יכול לומר לו אקצוב אני עליך דמי חציי ותקנה אותי מהכל דאינו יכול למכור צד שחרור שבו לישא שפחה. ראי"ת דמפרש"י אגוד ליכא לא מצי עבד למימר לרבו קנה חלקי המשוחרר שאם נותן לו הרב דמים עכשיו כשהוא חוזר ונוטלן. למ"ה: אם

ו) (ל"ל תרגום מסמו ונגדיו).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com